

Schatting van het aantal stiefgezinnen

Liesbeth Steenhof

In dit artikel wordt het huidige aantal stiefgezinnen en hun samenstelling in Nederland in kaart gebracht. Daarnaast wordt de ontwikkeling hierin in de afgelopen jaren gevolgd. Op basis van de adresbewoning volgens de GBA en de daarop gebaseerde huishoudensstatistiek wordt het aantal stiefgezinnen in 2007 geschat op 149 duizend, met in totaal 282 duizend kinderen. Deze schatting wordt beschouwd als een ondergrens van het aantal stiefgezinnen. Het aantal stiefgezinnen en het aandeel ervan in het totaal aantal twee-oudergezinnen is de afgelopen jaren gestegen. In ruim 80 procent van de stiefgezinnen is een stiefvader aanwezig.

1. Inleiding

Een aantal decennia geleden werd 'trouw tot de dood ons scheidt' door de overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking nageleefd. Tegenwoordig komt scheiden echter veel vaker voor. Jaarlijks zijn er gemiddeld ongeveer 70 duizend gehuwden die scheiden, en nog eens twee keer zo veel niet-gehuwden die hun relatie verbreken (Steenhof, 2002). In totaal resulteert dit dus in ruim 200 duizend nieuwe 'exen' per jaar. De meesten van hen blijven niet lang alleen. De helft van de exen woont na ongeveer 3 jaar al weer samen met een nieuwe partner (Van Huis en Visser, 2001; Keij en Harmsen, 2001). Er is dus veel dynamiek wat betreft de ontbinding en vorming van relaties.

Bij ruim de helft van de relatie-ontbindingen is niet alleen sprake van het uiteenvallen van een relatie, maar ook van het uiteenvallen van een gezin. De kinderen blijven meestal bij een van de ouders wonen, vaak de moeder (De Graaf, 2005) en zien de andere ouder veel minder vaak. Als er door de ouder(s) weer een nieuwe partner wordt gevonden, krijgen de kinderen te maken met een stiefouder en eventueel stiefbroers en/of stiefzussen. In dat geval is sprake van een nieuw stiefgezin. Gezien de ontwikkelingen op het gebied van relatieontbinding en -vorming zal het aantal stiefgezinnen aanzienlijk zijn. De werkelijke omvang van deze groep was echter tot op heden onbekend.

2. Methode

Om het aantal stiefgezinnen in kaart te brengen, is gebruik gemaakt van de adresbewoning volgens de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) en de hierop gebaseerde huishoudensstatistiek. In de GBA is informatie opgenomen over familierechtelijke betrekkingen, waardoor bekend is of bewoners op hetzelfde adres met elkaar getrouwd zijn of een ouder-kindrelatie met elkaar hebben. Op basis van de huishoudensstatistiek zijn paren geselecteerd. Hiervan zijn die huishoudens als stiefgezin aangegeven waarin niet van alle kinderen beide ouders op het adres wonen. Hoewel op deze manier vele van deze

gezinnen goed gedefinieerd worden, heeft deze manier van in kaart brengen ook zijn beperkingen.

De huishoudensstatistiek is grotendeels gebaseerd op de familierechtelijke betrekkingen volgens de GBA. Een deel van de huishoudenssamenstelling is echter geïmputeerd. Deze imputatie brengt een eerste beperking van dit onderzoek met zich mee. Zolang de partners in een paar een of meer gemeenschappelijke kinderen hebben of gehuwd zijn, is hun huishoudenssamenstelling eenduidig vast te stellen. Bij adressen waarop zich een ouder met kind(eren) en nog een andere persoon bevindt, wordt de huishoudenssamenstelling geïmputeerd. Op sommige adressen zullen de bewoners onterecht als samenwonend paar en op sommige adressen onterecht niet als samenwonend paar zijn geïmputeerd. Deze aantallen heffen elkaar vermoedelijk grotendeels op, zodat de fout in het totaal aantal minimaal zal zijn. Bij onderscheid naar de samenstelling van deze huishoudens kan echter wel een vertekening ontstaan. Daarnaast zijn op adressen met meerdere eenoudergezinnen deze gezinnen als afzonderlijke eenouderhuishoudens gedefinieerd, terwijl het hier in veel gevallen mogelijk om stiefgezinnen gaat.

Een andere beperking betreft het feit dat deze analyse is gebaseerd op de geregistreerde adresbewoning volgens de GBA. Het is niet mogelijk om op meerdere adressen te zijn ingeschreven. Een kind kan dus alleen bij de moeder of de vader zijn ingeschreven, ook al woont het een deel van de week bij de moeder en een deel van de week bij de vader. Het is niet bekend of de kinderen ook deel uitmaken van het gezin van de andere ouder of dat kinderen van de stiefouder ook deel uitmaken van het gezin (co-ouderschap). Nader onderzoek, met behulp van de kindgegevens op de persoonslijst in de GBA van de stiefouder, toont aan dat een groot deel van de stiefouders, zonder thuiswonende eigen kinderen, zelf kinderen heeft: 36 procent van de stiefmoeders en 43 procent van de stiefvaders heeft kinderen die elders wonen. Het is echter niet bekend wat de gezinssituatie van deze kinderen is. Ze kunnen als kind in een ander gezin wonen, maar ze kunnen ook zelfstandig wonen of zijn geëmigreerd of overleden. Het aantal stiefgezinnen dat op basis van de adresbewoning geteld wordt, kan dus als een ondergrens worden beschouwd. Aanvullende informatie uit enquêtes zal in de toekomst mogelijk een indicatie geven van de bovengrens.

3. Uitkomsten

Gezinnen

Op 1 januari 2007 waren er in Nederland ruim 2,5 miljoen gezinnen (huishoudens met thuiswonende kinderen). Daarvan bestonden bijna 2,1 miljoen gezinnen uit paren met kinderen, waarvan de overgrote meerderheid uit gehuwde paren. De rest bestond uit eenoudergezinnen (staat 1).

Van de 2,1 miljoen paren met kinderen was 93 procent een 'traditioneel' gezin, bestaande uit twee ouders met hun gezamenlijke kinderen. Circa 7 procent van de paren met kinderen vormden dus een stiefgezin. Dit aandeel is de laatste negen jaar met ruim 1,5 procentpunt gestegen. In absolute zin vond een toename plaats met bijna 35 duizend stiefgezinnen, van 115 duizend naar 149 duizend (staat 2).

Staat 1
Aantal gezinnen op 1 januari 2007

	x 1 000
Gehuwd paar met kinderen	1 785
Niet-gehuwd paar met kinderen	281
Eenouderhuishouden	459
Totaal	2 525

Uit eerder onderzoek (De Graaf, 2005) op basis van het Onderzoek Gezinsvorming 2003 komt naar voren dat bij 80 procent van de scheidende paren met kinderen de kinderen bij de moeder blijven wonen en bij 5 procent bij de vader wonen. Bij 15 procent is sprake van co-ouderschap. Als de ouder bij wie de kinderen wonen weer een nieuwe partner krijgt, krijgen de meeste kinderen dus te maken met een stiefvader.

Dit blijkt ook uit de adresgegevens volgens de GBA. Bij het onderscheid van stiefgezinnen in gezinnen met kinderen uit een eerdere relatie van de moeder, gezinnen met kinderen uit een eerdere relatie van de vader en gezinnen met kinderen uit eerdere relaties van zowel de moeder als de vader, blijkt dat ruim 80 procent van de stiefgezinnen bestaat uit gezinnen met alleen kinderen uit een eerdere relatie van de moeder. In de meerderheid van de stiefgezinnen is dus ook volgens deze bron een stiefvader aanwezig. Bijna 15 procent van de stiefgezinnen betreft gezinnen met alleen kinderen uit een eerdere relatie van de vader. Nog geen 5 procent van de stiefgezinnen bestaat uit kinderen uit eerdere relaties van beide ouders. In ongeveer een derde van de stiefgezinnen hebben ouders ook gezamenlijke kinderen.

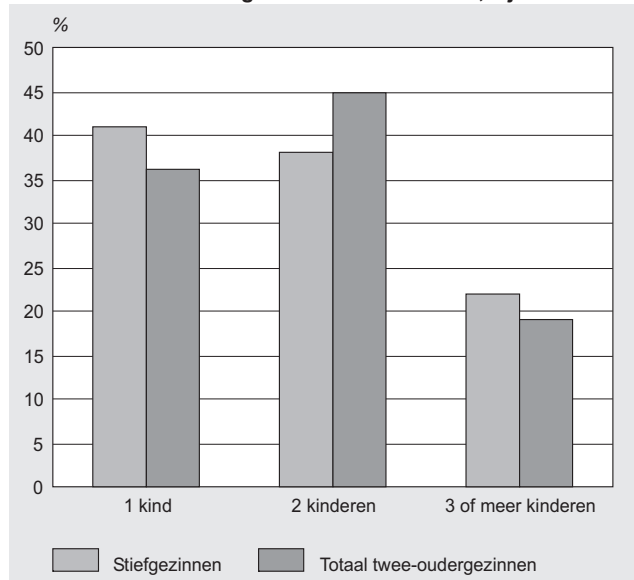
Opvallend is dat er maar weinig stiefgezinnen zijn met kinderen uit zowel een eerdere relatie van de moeder als een eerdere relatie van de vader. Dit is voor een deel het gevolg van de wijze waarop huishoudens in de huis-

houdensstatistiek worden afgeleid. Staan op een adres in de GBA twee eenoudergezinnen ingeschreven, dan worden dit in de huishoudensstatistiek twee eenouderhuishoudens. Uiteraard kan het hierbij gaan om een stiefgezin. Momenteel betreft het ruim 6 duizend extra stiefgezinnen, tegen 4,5 duizend in 1998. Ook met dit aantal erbij vormt dit gezinstype echter nog steeds de kleinste groep binnen de stiefgezinnen. Dit zal grotendeels samenhangen met het feit dat de kinderen maar bij één ouder ingeschreven kunnen staan, en dat dit meestal de moeder is.

Aantal betrokken kinderen

Onder alle twee-oudergezinnen komen gezinnen met twee kinderen het vaakst voor (grafiek 1). Stiefgezinnen bestaan minder vaak uit twee kinderen, al is het verschil met traditionele gezinnen niet groot. Ruim 40 procent van alle twee-oudergezinnen heeft twee (thuiswonende) kinderen, terwijl iets minder dan 40 procent van de stiefgezinnen twee kinderen heeft. In ruim 40 procent van de stiefgezinnen is maar één kind aanwezig, in ruim 20 procent drie of meer kinderen. Het totaal aantal kinderen in stiefgezinnen komt op basis van deze telling op bijna 282 duizend in 2007 (staat 3). In 1998 waren het er nog 218 duizend. Het aandeel kinderen in stiefgezinnen is in negen jaar met ruim

1. Aandeel twee-oudergezinnen naar kindertal, 1 januari 2007

Staat 2
Aantal stiefgezinnen op 1 januari, 1998–2007

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
	x 1 000					
Stiefgezinnen w.v.						
kinderen uit eerdere relatie moeder	95	102	109	117	122	125
kinderen uit eerdere relatie vader	16	16	17	18	19	19
kinderen uit eerdere relaties beide ouders	3	3	4	4	5	5
Totaal	115	121	130	139	145	149
	%					
Aandeel in het totaal aantal twee-oudergezinnen	5,5	5,8	6,2	6,7	7,0	7,2

Staat 3
Aantal thuiswonende kinderen in gezinnen op 1 januari, 1998–2007

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
	<i>x 1 000</i>					
Stiefgezin	218	231	248	265	275	282
Eenoudergezin	576	593	635	670	696	703
Overig twee-oudergezin	3 742	3 718	3 733	3 701	3 649	3 617
Totaal kinderen	4 536	4 541	4 616	4 635	4 620	4 601
	%					
Stiefgezin	4,8	5,1	5,4	5,7	6,0	6,1
Eenoudergezin	12,7	13,0	13,8	14,4	15,1	15,3
Overig twee-oudergezin	82,5	81,9	80,9	79,8	79,0	78,6
Totaal kinderen	100	100	100	100	100	100

Staat 4
Aantal gehuwde en niet-gehuwde stiefgezinnen op 1 januari, 1998–2007

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
	<i>x 1 000</i>					
Gehuwd	67	70	73	77	79	81
Niet-gehuwd	48	52	56	62	66	69
Totaal	115	121	130	139	145	149
	%					
Aandeel niet-gehuwd	41,7	42,6	43,4	44,6	45,5	46,0

1 procentpunt toegenomen, van bijna 5 naar ruim 6 procent.

Naast deze kinderen in stiefgezinnen kan een deel van de kinderen in eenouderhuishoudens ook (een deel van de tijd) in een stiefgezin wonen. Dit is het geval als er sprake is van een omgangsregeling met de andere ouder en deze ouder samenwoont met een nieuwe partner. Het aantal kinderen in een eenouderhuishouden lag op 1 januari 2007 op ruim 700 duizend. Hun aandeel is de laatste jaren ook sterk toegenomen, van 12,7 naar 15,3 procent.

Gehuwde paren en niet-gehuwde paren

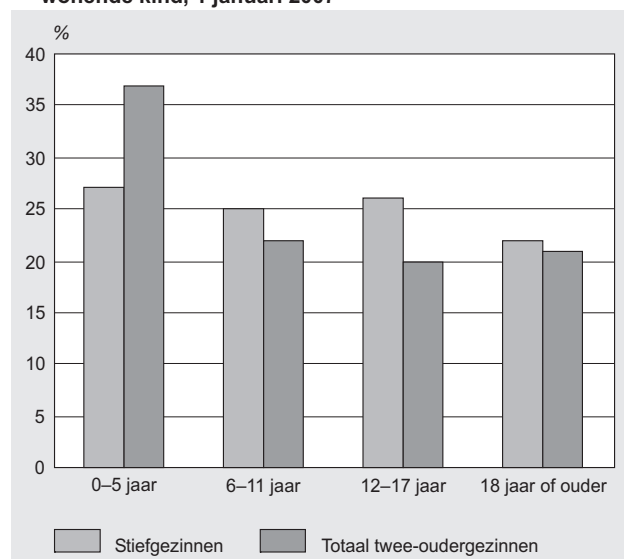
Uit eerder onderzoek is gebleken dat personen die zijn gescheiden (in ieder geval op de korte termijn) vaker niet-gehuwd dan gehuwd gaan samenwonen met hun nieuwe partner (Van Huis en Visser, 2001). Het ligt dan ook voor de hand dat een groot deel van de stiefgezinnen bestaat uit niet-gehuwd samenwonende paren. Toch is het aantal gehuwde stiefgezinnen groter dan het aantal niet-gehuwde stiefgezinnen. Op 1 januari 2007 waren er ongeveer 81 duizend gehuwde stiefgezinnen tegen 69 duizend niet-gehuwde stiefgezinnen (*staat 4*). Dat het aantal gehuwde stiefgezinnen groter is, komt waarschijnlijk doordat het hier ook stiefgezinnen betreft die al langere tijd bestaan. Het aandeel niet-gehuwde stiefgezinnen in het totaal aantal stiefgezinnen neemt de laatste jaren wel toe.

In 1998 lag hun aandeel op 42 procent. In negen jaar tijd is het gestegen tot 46 procent.

Leeftijd jongste kind

Stiefgezinnen met het jongste kind onder de 6 jaar komen het meest voor (*staat 5*). Ruim een kwart van de stief-

2. Aandeel twee-oudergezinnen naar leeftijd jongste thuiswonende kind, 1 januari 2007

Staat 5
Stiefgezinnen naar leeftijd jongste thuiswonende kind op 1 januari, 1998–2007

	1998	2000	2002	2004	2006	2007
	%					
0–5 jaar	30	29	29	29	28	27
6–11 jaar	25	26	26	25	25	25
12–17 jaar	22	22	23	24	25	26
18–24 jaar	17	16	16	16	16	16
25 jaar of ouder	6	6	6	6	6	6
	x 1 000					
Totaal	115	121	130	139	145	149

gezinnen bestaat uit deze groep. De aandelen van de stiefgezinnen met andere leeftijdsgroepen zijn iets kleiner, maar liggen allemaal rond een kwart. Wordt het aantal stiefgezinnen per leeftijdscategorie van het jongste kind vergeleken met het totaal van alle twee-oudergezinnen in die leeftijdscategorie, dan blijkt dat stiefgezinnen juist relatief weinig voorkomen in de leeftijdscategorie van het jongste kind jonger dan 6 jaar. Stiefgezinnen met het jongste kind tussen de 12 en 17 jaar komen relatief het vaakst voor (*grafiek 2*).

Literatuur

Graaf, A. de, 2005, Scheiden: motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten. *Bevolkingstrends* 53(4), blz. 39–46.

Keij, I. en C. Harmsen, 2001, 'Repartnering': weer samenwonen na een relatieontbinding. *Maandstatistiek van de Bevolking* 49(2), blz. 28–30. CBS, Voorburg/Heerlen.

Huis, L.T. van, en H. Visser, 2001, Weer samenwonen na scheiding of verweduwing. *Maandstatistiek van de Bevolking* 49(2), blz. 17–20. CBS, Voorburg/Heerlen.

Steenhof, L., 2002, Ex-samenwoners. *Maandstatistiek van de Bevolking* 50(3), blz. 17–20. CBS, Voorburg/Heerlen.